

belpolitikára is vannak érvényes szavai: „Szerencsére a pártok önmaguktól váltakoznak, ifjodnak. Az emberi szervezetnek hét év kell, míg átváltozik, a pártnak huszonnégy óra.” Az egész közélet sem változott azóta radikálisan: „Végre hát mégis sikerült nevezetes emberre lennem, ami nem nehéz Magyarországon, ha az ember valami olyat tesz, amit nem kellene – csak olyat ne tegyen, amit tenni kell, mert az ilyenekkel nem lehet feltűnni.” (Lásd a szórakoztatóipart.)

És ha még oldalakon keresztül szemezgetnék, talán az élet minden területére találnék egy-egy odaillo idézetet. Ezt inkább az olvasóra bízom. De nem állom meg, hogy egy rám mint újságíróra vonatkozót ne idézzek még, záróként: „Igen, igen, valamikor én is okos embernek készültem. A prókátorság képezte törekvéseimnek célját. Apám mindig azt mondogatta nekem: – Pompás egy mesterség! Az ember hazudik egy keveset, és kap érte sok pénzt. Bárcsak hallgattam volna apámra, most nem kellene újságírónak lennem, ahol az ember, őszereinte éppen megfordítva, sokat hazudik, s kevés pénzt kap érte.”

CSALA BERTALAN

(Lazi Kiadó, Szeged, 2005,  
230 oldal, 1400 Ft)

### **„...hűséges baráti ölelésemet küldöm...”**

**Csorba Győző és Fodor**

**András levelezése**

**(1947-1994)**

A magyar irodalom tarkállik a nagyszerű levélíróktól. Az íróujjak alatt termett levélmennyiség talán azt a feltevést is megengedi, hogy a magyar írók legtöbbször úgy viszonyul a levelezéshez, mint a latin emberek a hajózáshoz: muszáj csinálniuk. De még ennek az általános levélszorgalomnak is megvannak a rekorderei. Az egyik éppen Fodor András, aki először 1947 májusában, érettségiző diákként keresi fel egy küldeményel Csorba Győzőt. E jelképes kopogtatás az első gesztus azért a sokra menendő kapcsolatért, amelybe Csorba a maga szikárabb, zárkózottabb habitusával, Fodor viszont közvetlen, kitárulkozó személyiségével száll be. Az érdekes éppen az, hogy a két elütő vérmérséklet összehajlásából életre szóló barátság sarjad; Csorba és Fodor csaknem ötven évén át dolgoztatják a postát, úgyhogy több mint kétszáz levél járja meg a kettejük közti távot, oda és vissza.

Betűs társalgásukról nem nehéz kitalálni, hogy az elsősorban a mesterséget érinti. Csorba is, Fodor is készségesen nyitogatja a másik előtt műhelye ajtaját; ez néha odáig megy, hogy a látottakon megindulva, egy-

egy levélben egész kis esszét vágnak ki a céltárs méltatásaképp. Tapintat és kritika az ő szemléletük szerint összeférő dolgok. A becsülés szolidan tudtul adva is becsülés – ha a művelt udvariasság formuláiban valódi hozzáértés és tájékozottság rejlik.

A levelekből az is kiderül, hogy némelykor bizony mindketten erősen fohászokdják a szabadulást az irodalmi élet protokollja alól. Ügyek cibálják őket. „Annyit dolgoztam – írja például Fodor – ebben az évben (hetenként két vidéki út, két cikk, két irodalmi est szervezése... – ez szinte reprezentatív átlagnak vehető), hogy érdemelnék végre egy kis független nyugalmat.” A független nyugalom mindkettejük számára a család. És a privát embernek ezekről a beteljesedett óráiról éppúgy szíves örömet értesítik egymást, mint gondjaikról, bajaikról.

De annak, aki a *Csorba Győző és Fodor András levelezését* kellő figyelemmel olvassa – a mesterséghez kötődő hírek, az egymásnak küldött kedély-beszámolók, az írói tervek, a családi események számbavétele mellett – előbb-utóbb valami más is feltűnik. Persze, hiszen ez a két-főszereplős, levelekbe ágyazott (Tüskés Tibor szavaival) *fejlődésregény* nemcsak a főszereplőkre, tartásukra, erkölcsükre vet fényt, hanem az őket övező miliőre is rámutat; a stiklikre,

a kusza viszonyokra, a hatalmi abszurdumokra. Arra a környezetre, amely így vagy úgy: szalaggal vagy lánccal, de mindenképp lekötni törekszik azt, aki fölébe vágyik. Festhet-e a levelek véletlene ennél drámaibb szituációt?

A kiadvány különben (adataival, forráserejével) remek bibliomunka. Tüskés Tibor, az előszó írója mindent elmond Csorbáról és Fodorról, amit egy ilyen

kötetben elmondani érdemes. Pintér László jegyzetei szükségesek, informatívak – utószava azonban túlírt, néhol feszélyezően suta; mindenestre kissé furá áldáskérés a két költőre, hogy békésen pihenjenek „az örök betű-, szó- és mondatmezőkön”. A világeért sem! Ahol szó van, mondat van: hadd legyenek élénkek, életben levők. Mint itt, leveleik által.

KELEMEN LAJOS

(*Pro Pannonia Kiadó, Pécs, 2005,*  
442 oldal, 2800 Ft)

GÁL SÁNDOR

### ***Egybegyűjtött művei V.*** ***Írás és irodalom***

A szlovákiai magyar irodalom talán legsokoldalúbb, legtöbb műfajú alakja Gál Sándor, akinek a világhá-

